

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ТА ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА НЕЇ

*Лисевич С.Г., ст. викладач; Великанова В.К., магістрант
ДВНЗ «Криворізький національний університет»*

У статті наведено аналіз визначень фінансової стійкості та розраховані показники фінансової стійкості по досліджуваному підприємству. Наведено фактори, що впливають на фінансову стійкість підприємства та зроблено оцінку вірогідності банкрутства за моделлю Альтмана.

The article contains analysis of the definitions of financial stability and indicators of financial stability calculated in the studied company. Submitted factors which influence on financial stability and the assessment of probability of bankruptcy is carried out by Altman's method.

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання всі підприємства України (а також гірничо-збагачувальні комбінати) функціонують у економічних умовах, які постійно змінюються. Проте не лише вплив факторів зовнішнього середовища негативно впливає на діяльність підприємств, а й відсутність забезпечення відповідного рівня фінансової стійкості. Позитивні значення показників фінансової стійкості є підґрунтям для нормального функціонування підприємств і поступового зростання їх економічного потенціалу. Управління фінансовою стійкістю є одним із основних елементів фінансового менеджменту на підприємстві, необхідною передумовою стабільного розвитку підприємства. Тому саме зараз, у час підвищення процесів глобалізації в економіці, забезпечення фінансової стійкості та управління нею є одним із пріоритетних завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми фінансової стійкості на підприємстві вивчали відомі вітчизняні та закордонні вчені: Білик М.Д., Білуха Н.Г., Бланк І.О., Крухмаль О.В., Ковальчук М.І., Мамонтова Н.А., Цал-Цалко Ю.С., Савицька Г.В., Ковальов В.В., Абрютіна М.С. та ін. Аналіз праць вказаних авторів показав, що разом з достатньою глибокою спрацьованістю, має місце дискусійність а також суперечливість підходів.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження понятійного апарату категорії «фінансова стійкість» та вивчення впливу показників та сукупності сучасних факторів на управління фінансовою стійкістю підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Багато вчених розглядали поняття фінансової стійкості як невід'ємної складової фінансового стану успішно діючого підприємства. Тому у табл. 1 наведено визначення фінансової стійкості представлене різними авторами.

Отже, фінансова стійкість – це динамічне, комплексне, складне і багатогранне поняття, що потребує зваженого підходу до визначення напрямів її забезпечення [10].

Аналогічно до різних визначень існують різні показники фінансової стійкості підприємства. В табл. 2 представлені показники фінансової стійкості запропоновані різними авторами.

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «фінансової стійкості підприємства»

Автор / джерело	Визначення фінансової стійкості
Крухмаль О.В. [4]	Передбачає здатність системи протистояти зовнішнім факторам впливу.
Цал-Цалко Ю.С. [9]	Це стан активів підприємства, що гарантує йому достатню платоспроможність.
Савицька Г.В. [7]	Здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у зовнішньому і внутрішньому середовищі, яке змінюється; що гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість в межах припустимого рівня ризику.
Ковальов А.І, Привалов В.П [3]	Це фінансова незалежність підприємства, тобто здатність маневрувати власними коштами, достатня фінансова забезпеченість безперервного процесу діяльності.
Павловська О.В. [6], Фролова Т.О [8]	Відображення стабільного перевищення доходів над витратами, забезпечує вільне маневрування грошовими коштами підприємства та завдяки ефективному їх використанню сприяє безперервному процесу виробництва і реалізації продукції.

Таблиця 2

Показники фінансової стійкості запропоновані різними авторами

Показники	Литвин Б.М., Стельмах М.В.	Бурак Л.Д.	Цал-Цалко Ю.С.	Шелудько М.В.	Ковалев В.В.	Кірейцев Г.Г.
коефіцієнт автономії	+	+	+	+	+	+
коефіцієнт фінансової залежності		-	+	+	+	+
коефіцієнт концентрації залученого капіталу	-	+	-	-	-	+
коефіцієнт заборгованості	-	+	-	+	-	-
коефіцієнт фінансового левиреджу	-	+	+	+	-	-
коефіцієнт маневреності власних коштів	-	+	-	-	-	+
коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	-	-	+	-	-	-
коефіцієнт фінансової стійкості	-	-	-	+	-	+
коефіцієнт фінансового ризику	+	-	-	-	-	-
коефіцієнт забезпеченості оборотних активів	+	-	-	-	-	-

Дані свідчать про різноманітність показників, які пропонують різні автори. Вони також пропонують різні нормативні значення, табл. 3.

Таблиця 3

Нормативні значення показників фінансової стійкості

Автор	Показники			
	коефіцієнт автономії	коефіцієнт фінансової залежності	коефіцієнт концентрації залученого капіталу	коефіцієнт фінансового левиреджу
Литвин Б.М., Стельмах М.В.	$\geq 0,5$	-	-	-
Бурак Л.Д.	$> 0,5$	-	$< 0,5$	$< 0,5$
Цал-Цалко Ю.С.	$\geq 0,5$	< 2		
Шелудько М.В.	-	-	-	< 1
Ковалев В.В.	0,05-0,1	зменшення	-	-
Кірейцев Г.Г.	$> 0,5$	-	-	-

Після проведеного аналізу поглядів різних вчених та основних показників фінансової стійкості підприємства, проаналізуємо фінансову стійкість на прикладі ПАТ «ПівдГЗК» (табл. 4).

Таблиця 4

Показники фінансової стійкості на прикладі ПАТ «ПівдГЗК»

Рік	коефіцієнт автономії	коефіцієнт фінансової залежності	коефіцієнт концентрації залученого капіталу	коефіцієнт фінансового левериджу
2008	0,70	1,43	0,3	0,43
2009	0,65	1,53	0,35	0,53
2010	0,78	1,29	0,22	0,29
2011	0,87	1,15	0,13	0,15

З табл. 4 видно, що усі показники мають нормативне значення. Коефіцієнт автономії більше нормативного, що говорить про те, що питома вага власного капіталу в загальній сумі більше 50 %. При цьому коефіцієнт фінансової залежності менше 2. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу характеризує частку залученого капіталу в загальній сумі капіталу. Цей показник менше нормативу, що є позитивним для підприємства.

Враховуючи думку численних авторів, а також матеріали довідників, можна назвати визначальні внутрішні фактори впливу на фінансову стійкість підприємства:

- галузева належність суб'єкта господарювання;
- структура продукції (послуг), що випускається, її частка в загальному платоспроможному попиті;
- розмір сплаченого статутного капіталу;
- розмір і структура витрат, їх динаміка у порівнянні з прибутком;
- стан майна і фінансових ресурсів, включаючи запаси й резерви.

Суттєво впливають на підприємство взагалі й фінансову стійкість зокрема і зовнішні фактори:

- економічні умови господарювання;
- політична стабільність;
- техніка і технологія;
- платоспроможний попит споживачів;
- економічна і фінансово – кредитна законодавча база;
- соціальна і екологічна ситуація в суспільстві;
- податкова політика;
- рівень конкурентної боротьби;
- розвиток фінансового і страхового ринку [5].

Отже, можна сказати, що процес забезпечення фінансової стійкості має бути націлений на мінімізацію негативного впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на діяльність підприємства; створення передумов ефективної реалізації запланованих дій [10].

Для досягнення необхідного рівня фінансової стійкості потрібно здійснювати ефективне управління нею. Загалом під управлінням розуміється процес планування, організації, мотивації і контролю, необхідний для того, щоб сформулювати і досягти цілей організації, і діяльність, пов'язана з впливом керуючого суб'єкта на керований об'єкт з метою досягнення результатів.

Головна мета управління фінансовою стійкістю підприємства органічно поєднана з головною метою фінансового менеджменту, реалізується в єдиному комплексі та виступає як забезпечувальна до неї. Зокрема, Л.Т. Гіляровська та А.О. Вехорева вважають, що метою управління фінансовою стійкістю підприємства є підтримка його фінансової рівноваги, уникнення ризиків для інвесторів і кредиторів та оцінка його заборгованості. Г.В. Козаченко, А.Е. Воронкова, В.Ю. Медяник та В.В. Назарова головною метою механізму управління фінансовою стійкістю підприємства вважають забезпечення створення ефективної системи взаємодії, яка, з одного боку, не має збиткових зв'язків, що уповільнюють роботу підприємства, а з іншого – включають всі ті зв'язки, відсутність яких призвела б до порушення заданих параметрів [1].

В умовах нестабільності економіки, необхідно також визначати ймовірність банкрутства. Підприємство може абсолютну фінансову стійкість до кризи, але не встояти під час кризових явищ, тому прогнозування банкрутства є необхідним заходом в процесі управління фінансовою стійкістю.

Модель інтегрального показника рівня загрози банкрутства, яка була запропонована в 1968 році Едвардом Альтманом, являє собою функцію від деяких показників, що характеризують економічний потенціал підприємства і результати його роботи за звітний період. В табл. 5 наведені результати оцінки вірогідності банкрутства по досліджуваному підприємстві.

$$Z = 1,2K_1 + 1,4K_2 + 3,3K_3 + 0,6K_4 + 0,99K_5, \quad (1)$$

де K_1 – частка власних оборотних коштів в активах підприємства;

K_2 – нерозподілений прибуток у загальному обсязі активів;

K_3 – частка прибутку (до сплати %, податків) у загальному обсязі активів;

K_4 – вартість акціонерного капіталу у загальному обсязі зобов'язань;

K_5 – виручка від реалізації в загальному обсязі активів.

Значенням Z відповідають рівні вірогідності банкрутства: $Z < 1,8$ – ймовірність банкрутства дуже висока, $1,8 < Z < 2,7$ – висока ймовірність банкрутства, $2,7 < Z < 3,0$ – низька ймовірність банкрутства, $Z > 3,0$ – дуже низька ймовірність банкрутства [2].

Таблиця 5

Показники прогнозування банкрутства моделі Альтмана на прикладі ПАТ «ПівдГЗК» за 2009-2011 роки

Показник	2009 р.	2010 р.	2011 р.
X1	0,44	0,61	0,57
X2	0,53	0,69	0,83
X3	0	0,28	0,33
X4	0,04	0,32	0,37
X5	0,37	0,77	0,74
Z	1,66	3,57	3,89

Дані табл. 5 свідчать, що у 2009 році була дуже висока ймовірність банкрутства $Z=1,66 < 1,8$, у зв'язку з тим, що у 2008 році була економічна криза. У 2010 році $Z=3,57$, а у 2011 році $Z=3,89$ – дуже низький рівень банкрутства оскільки показники >3 . Отже підприємство має стійке фінансове становище.

Висновки. Отже, фінансова стійкість є важливим показником для підприємства і постійно повинна бути під контролем фінансових менеджерів. При цьо-

му повинні, з нашої точки зору, враховуватися як внутрішні, так і зовнішні фактори впливу, вестися постійний моніторинг за показниками фінансової стійкості та оцінюватися вірогідність банкрутства за різними методиками.

Список використаних джерел:

1. Гринкевич С.С. Економічні основи стратегічного управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах ринкових перетворень /С.С. Гринкевич// Науковий вісник НЛТУ України. – 2008, вип. 18.5 – С. 110-114.
2. Економіка підприємства. Збірник практичних задач і конкретних ситуацій: Навч. посібник / [Покропивний С.Ф., Швиданенко Г.О, Федонін О.С та ін.]; За ред. д-ра екон. наук, проф. С. Ф. Покропивного. — К.: КНЕУ, 2000. — 328 с.
3. Ковалев А.И., Анализ финансового состояния предприятия. – 2 изд., пераб., доп./ А.И. Ковалев, В.П. Привалов. – М.: Центр экономика и маркетинга, 2002. – 188 с.
4. Крухмаль О.В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи / Крухмаль О.В., Коваленко В.В.// Монографія. Суми: УАБС НБУ, 2007. - 198с.
5. Муза И.М. Проблемы развития финансовой устойчивости предприятия в современной экономике / Экономика/Финансовый отношения//[Электронный ресурс]. – Доступный з <http://www.rusnauka.com>.
6. Павловська О.В. Фінансовий аналіз: Навч.-метод. посіб. для самост.вивч. дисц./ О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька. – К.: КНЕУ, 2002. – 388 с.
7. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. Посіб.-2-ге видан., випр. і доп. / Г.В. Савицька. – К., 2005. – 662с.
8. Фролова Т.О. Фінансовий аналіз: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч./ Т.О. Фролова. – К.: Вид-во Европ. ун-ту, 2005. – 253 с.
9. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз. Підручник. / Ю.С. Цал-Цалко– К.: Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.
10. Яловий Г.К. Концептуальні підходи до визначення фінансової стійкості підприємства / Г.К. Яловий, Н.П. Бакеренко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008, вип. 18.5 – С. 115-124.

Рецензент – д.е.н., професор Зінченко О.А.

УДК 338.43:334.02+632.931.2

СКЛАДОВІ КОНЦЕПЦІЇ УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА В УМОВАХ ЗМІНИ КЛІМАТУ

Лопатинська А.Ю., аспірант

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

У статті окреслені основні складові концепції удосконалення стратегічного планування розвитку аграрного сектора в умовах зміни клімату. Особлива увага приділяється шляхам і способам розв'язання проблеми, заходам, які потрібно здійснити для пом'якшення очікуваних негативних наслідків кліматичних змін.

The article outlines the main components of the concept of improving the strategic planning of agriculture in conditions of climate change. Particular attention is given to ways and methods of solving the problem, to the measures which should be taken in order to mitigate the expected negative consequences of climate change.

Постановка проблеми. Результати досліджень підтверджують, що зміни клімату починають набувати загрозливого характеру, охоплюючи національні господарства різних країн, а також окремі сектори. Активно задіяний у цьому процесі й аграрний сектор. Враховуючи, що кліматичні зміни не оминуть Україну, постає нагальне завдання пом'якшення можливих негативних наслідків, а